

BAŞKAN SARKİSYAN DER ZOR'DA

Ömer Engin LÜTEM

Başkan Sarkisyan Suriye Ziyareti sırasında Der Zora giderek orada soykırım iddialarını tekrarlayan ve Türkiye-Ermenistan ilişkilerine de değinen bir konuşma yaptı. Der Zor (Deir ez Zor) Suriyenin Güney Doğusunda Iraka nispeten yakın bir küçük kenttir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde bir vilayet olan bu bölge fakirdi. Osmanlı Arşivlerinde yapılan araştırmalar, içinden Fırat nehrinin geçtiği için, kısa zamanda verimli hale gelebilecek olan bu bölgenin iskâna açılmasının düşünüldüğünü, ancak kaynak yetersizliğinden bir uygulamaya geçilemediğini göstermektedir. 1915 yılında, güvenlik nedenleriyle Ermenilerin büyük bölümünü Anadolu dışına çıkarmak kararı alınınca, Der Zorun akla geldiği ve Ermenilerin iskân edilmek üzere buraya gönderildiği anlaşılmaktadır. Ancak, yine kaynak yetersizliği ve savaş koşulları nedeniyle bu kez de iskân konusunda ciddi bir ilerleme sağlanamamış olduğu görülmektedir. Bu bölgeye gönderilen Ermenilerin çeşitli güçlüklerle karşılaştığı, Ordu kumandanı Cemal Paşanın Ermenilere yardım için büyük çaba harcadığı, hatta bazı Amerikan kuruluşlarından yardım dahi kabul ettiği bilinmektedir. Der Zor bölgesi Ermeni soykırım iddialarında uzun zaman ikinci planda kalmıştır. Yaklaşık 20 yıl kadar önce, Osmanlı Hükümetinin Ermenileri yok etmek amacıyla Suriye çöllerine sürdüğü ve burada 600.000 civarında kişinin öldüğü iddiaları gitgide artan bir şekilde ortaya atılmış ve böylelikle Der Zor soykırım suçlamalarının ana öğelerinden biri haline gelmiştir. Bu durumun en son örneği Amerikan CBS televizyonunun, Temsilciler Meclisi Dış İlişkiler Komitesi oylamasından birkaç gün önce, 28 Şubat 2010 tarihinde, yayımlanan, 60 Minutes programında görülmüştür. Bu programda Der Zordan alınan ve Ermenilere ait olduğu ileri sürülen bazı kemik parçaları gösterilmiştir. Eğer bu bölgede 600.000 kadar Ermeni ölmüşse yüzlerce toplu mezar bulunması gerekmektedir. Oysa söz konusu televizyon programından kısa süre sonra Suriye makamları ülkelerinde Ermenilere ait toplu mezar bulunmadığını bildirmişlerdir. Yukarıda değindiğimiz gibi artık Der Zor soykırım iddialarının başlıca öğelerinden biridir. Nitekim Başkan Sarkisyanın bu şehri ziyaret etmesinin ve burada uzun bir konuşma yapmasının başlıca amacının bu olduğu anlaşılmaktadır. Başkan Sarkisyanın konuşmasında özellikle dikkati çeken birkaç hususa değineceğiz. Bunlardan biri, Der Zorun tarihteki önemini abartmak amacıyla, bu bölgenin Ermenilerin Auschwitz (Alman Yahudi toplama kamplarından en meşhuru) dendiğini oysa kronolojik olarak tersinin ifade edilmesi gerektiğini ve Auschwitzin Yahudilerin Der Zoru demenin daha doğru olduğunu belirtmiştir. Yahudi soykırımı ile karşılaştırmayı sürdürerek Bizim Nurembergimiz nerede ne nasıl yapılacaktır demiştir. Bilindiği üzere Nüremberg Nazi savaş suçlularının yargılandığı kentin adıdır. Ermeni tehciri nedeniyle artık kimseyi yargılamak mümkün olmadığına göre bu sözlerde, dolaylı bir şekilde, 1915 olaylarından

günümüz Türkiyesini de sorumlu tutmak niyetinin bulunduğu görülmektedir. Ermenistan Devlet Başkanı daha sonra, bir lütuf yapıyormuş havasında, bütün olanlara rağmen Modern Türkiye ile normal diplomatik ilişki kurmaya, sınırların açılması, ekonomik ilişkiler ve iki halk arasında güvenin kurulması için çaba göstermeye, gerçeklerle ilgisi olmayan bazı uydurma hikâyeleri ve klişeleri bozarak iki toplumu yakınlaştırmaya hazır olduklarını söylemiştir. Bu sözlerde açıklama gerektiren hususlar iki halk arasında güvenin kurulması olup bunlar, genellikle soykırımın sonuçlarının ortadan kaldırılması, diğer bir deyimle tehcir edilen Ermenilerin mirasçılarına tazminat verilmesi, mallarının iadesi anlamına gelmektedir. Uydurma hikâyeler ve klişeler ise tehcirin güvenlik nedeniyle yapıldığı ve Doğu Anadolu'da yüz binlerce Müslümanın Ermeniler tarafından katledildiği gibi Türkiye'deki yaygın inanışın ve kanıların ortadan kalkmasına çalışılacağını ifade etmektedir. Kısaca, Ermenistan ile normal ilişkiler kurulsa ve sınır açılrsa dahi, soykırım iddialarının sürdürüleceği ve Türk kamuoyunun da bazı fikirlerinin değiştirilmesi için çaba gösterileceği anlaşılmaktadır. Başkan Sarkisyanın üzerinde durduğu diğer bir husus Türkiye ile yapılan görüşmelerin, soykırımın başka ülkeler tarafından tanınmasından Ermenistanın vazgeçtiği anlamına gelmediğini vurgulamasıdır. Bu çerçevede bir tarihçiler komisyonu fikrini ilgisiz bulduğunu ve protokollerde söz konusu olanın tarihi boyut hakkında sadece bir alt komisyon kurulması olduğunu, herkesin aradaki farkı anlayacağını söylemiştir. Bu sözler, Protokoller tasdik olup yürürlüğe girdikten sonra Ermeni tarafının Tarihi Boyut Alt Komisyonunda soykırım iddialarının görüşülmesini kabul etmeyeceğini bir kez daha ortaya koymuş bulunmaktadır. Daha önce bu konuda yapılmış bazı konuşmalar, Ermeni tarafının Tarihi Boyut Alt Komisyonundan, yukarıda da belirttiğimiz gibi, tehcir edilen Ermenilerin mirasçılarına tazminat verilmesi, mallarının iadesi gibi konuları ele almak istediklerini göstermektedir. Oysa bu konular Lozan Antlaşması ve izleyen yıllardaki uygulamalarla çözüme bağlanmıştır. Ermenistan ile normal ilişkiler kurulmasının modern Türkiye'nin temel taşı olan Lozan Antlaşmasına aykırı olamayacağını, diğer yandan normal ilişkilerin geçmişe değil geleceğe yönelik olması gerektiğini Ermeni tarafının anlaması gerekmektedir. Sonuç olarak Başkan Sarkisyanın Der Zor konuşması üslup olarak gayet sert, içerik olarak da olumsuzdur. Belki Ermenistan iç siyaseti bakımından yararlı olabilecek olan bu tür yaklaşımlar, Türkiye ile kalıcı bir dostluk inşa edilmesine ve Ermeni tarafının çok arzu ettiği Türkiye ile normal ilişkiler kurulmasına ve sınırların açılmasına hizmet etmekten çok uzaktır.

Yazar Hakkında :

Atıfta bulunmak için: LÜTEM, Ömer Engin. 2026. "BAŞKAN SARKİSYAN DER ZOR'DA ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2010 / 11. Mart 28. Erişim Temmuz 03, 2026.
<https://mail.avim.org.tr/Yorum/BASKAN-SARKISYAN-DER-ZOR-DA>

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

 @avimorgtr

 <https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi>

E-Posta: info@avim.org.tr

<http://avim.org.tr>

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır